

הא' סדן: עם ההצעה הזאת עלול מעמדנו בשירות השידור להיות מגוחך קצת. הרי העבודה, שנתבקש לה משמנו מר בנדויד, נעשית זה שנתיים ימים, ופירושה לפתור יום יום שאלות ולפתור על-אתר. והנה לאחר שהוא עמל בכך ימים רבים, נזכרנו מציאות שאלות עקרוניות, ואנו מתעתדים לישב ולהתחבט בהן, ואין אנו שואלים: ומה בינתיים יעשה שלוחנו, שלא יהא כמרפרף באוויר. והרי תפקידו אינו קל; הוא נתבע ונענה לחזית משולשת - הגייה, דקדוק, סגנון - וכנגד חזית, שהיא חזיתנו, פועלת חזית-שכנגד: ההרגל, הנחות, ובייחוד דרך ההפקר, המתראה כדרך הטבע. עד מה אין תפקידו קל, למדתי משיבות רשות השידור, שבה אמנם כבשנו, לאחר הרצאתו המזוהרה של בנדויד, דעתם של רבים, אך רבים אינם יכולים, ויש יריבים קשים. והנה תחת אשר נעודד את פעולתו הברוכה, אנו מקשים עליה בהצעה העלולה לסבכה, ועל כך אנו עתידים ליתן את הדין.

הא' ריבלין: גם הספרדים הטהורים לא הבדילו א - ה, ו - ב רפה. והרי אין קל מלהבדיל בין w ובין v. עד שאתם מדברים על ע, ט, ק - דברו על ו.

הא' מורג: מבקש אני להבהיר, שכדבריי לא באתי להשיג על עבודתו של מר בנדויד. נהפוך הוא, ורצוני אף להציע, שמליאת האקדמיה תקבל החלטה המביעה הוקרה לעבודתו.

הא' מלצר: קראתי את החוברת האחרונה של מר בנדויד וגם את הקודמת, וקראתי בשמחה. שמחתי, משום שראיתי, כי כיוונתי לדעת בנדויד בהרבה דברים, וכמה שנים אני כבר מתקן אותם התיקונים. אין זה עניין לרדיו בלבד. הלוואי והחוברת תגיע אל המורים והעיתונים. זהו מין קיצור שולחן ערוך והוא צריך להגיע לכל מקום.

הא' בן-חיים: לדעתי הצעת הא' מורג נכונה, ועלינו לדון בכמה עיקרים של תיקון הלשון, ומוטב שנבקש מוועד הדקדוק להכין את הדיון במליאה. אני מביא להצבעה הצעה זו: האקדמיה מאשרת את פעולתו של מר בנדויד ומביעה לו את הערכתה. בהצבעה נתקבלה ההצעה פה אחד.

הא' אורבך: לשון הרדיו אינה יכולה לשמש נושא. הבעיות משתקפות ברדיו, בעיתון, בהרצאות וכו'. לשון השידור אינה בחינת נושא, שהאקדמיה צריכה להקדים לו דיון. אפשר לאסוף חומר מסוים מתחום הבעיות שב"קול ישראל", לקראת דיון על שאלת תיקון הלשון.

הא' בן-חיים: ידוע לי, שיש חברים באקדמיה, המתנגדים לתיקונים הנדרשים ברדיו. כאן יש בעיות מיוחדות. סתם שנייה דקדוקית אינה עניין לדיון, ואין נחלקים בדבר, שהיא צריכה תיקון. השאלות המובאות לפני המליאה לעולם הן "גדולות", עקרוניות, והכרח הוא להביא את הדברים לדיון מוקדם בוועדה.

הישיבה השבעים ואחת

ביום הרביעי, כ"ח בכסליו תשכ"ו, בשעות 2.30-6.45 אחה"צ, בבית האקדמיה בירושלים

- הנוכחים: החברים האדונים אברמסון, בן-חיים, בנעט, ברנרין, גרינברג, טור-סיני, מירסקי, קוטשר, רבין, ריבלין, שירמן, שלי.
- החברים היועצים הגב' גרבל והאדונים זיידל, לייבל, שבטיאל.
- המנהל האמרכלי הא' בן-מנחם.
- אורחים: האדונים ד"ר א' הלר, ג' הנמן, וחברי הוועדה למנחי המטיאורולוגיה הא' טוקטלי ונ' רוזן.
- חברי המזכירות: הגב' בהט וקלאר והאדונים איתן, אמיר, בנדויד, מדן.

הצטדקו על היעדרם: האדונים אורבך, בלאו, בן-נון, מורג, מלצר, סדן, פרסמן, פרץ, שלתסקי.
האדונים אירמאי וייבין בחו"ל.

- סדר היום: א. בחירת ועדה להכנת הבחירות של חברים חדשים באקדמיה
ב. מסירת פרס זאלצמאן לשנת תשכ"ו והרצאת הא' גדעון הנמן על מחקרו
"תורת ההגה ותורת הצורות של לשון המשנה, כפי שהיא מסורה במשניות
כ"י פארמה"
ג. מילון למונחי המטיאורולוגיה
ד. כללי נטיית השם: ב. הפתח.

א. הא' טור-סיני: יש מקום אחד לבחירת חבר, ומקומות אחדים לחברים יועצים; ויש לנו גם רשות להציע ולבחור חברי כבוד. המועמדים הוצעו כדין בכתב בחתימת שלושה חברים ויותר. עלינו לבחור ועדה, שתדון בהצעות, תכרר את סגולותיהם של המועמדים ותביא את מסקנותיה לפני המליאה בישיבת הבחירה.

בהצבעה חשאית נבחרו לוועדה האדונים אברמסון,
בן-חיים, סדן, רבין, ריבלין.

הא' טור-סיני מוסר להא' גדעון הנמן את פרס זאלצמאן למפעל מחקרי, תשכ"ו.

הא' הנמן מרצה על תכנית עבודתו

תורת ההגה והצורות של לשון המשנה,

כפי שהיא מסורה במשניות כ"י פארמה

כבוד מורי נשיא האקדמיה, כבוד מורי סגן הנשיא,

כבוד חברי האקדמיה, מוריי ורבותיי!

כבוד רב נתכבדתי מידי מוסד זה, משנמצאה תכנית מחקרי ראויה לעידודכם בצורת הפרס על שם מלכה ושמחה זאב זאלצמאן. מכיר אני אל נכון בחובה המתלווית לזכות זו, שכן פרס זה לא על שם העבר הוא מוענק, אלא לשם העתיד הוא ניתן, ופירעונו עודנו לפני, בעזרת הנותן ליעף כוח.

במעמד זה של קבלת הפרס מידי כב' נשיא האקדמיה נתבקשתי למסור לפניכם, רבותיי הנכבדים, דברים מעטים על התכנית, אשר למענה הוענק.

כבר הכירו חוקרים, חוקרי ספרות התלמוד וחוקרי לשונה, שנוסח הספרים מתקופת התנאים והאמוראים שבידינו שונה הוא, במידה פחותה או יתרה, מנוסחם ומלשונם המקורית. מכאן, שגם כל תיאור לשון חכמים שיתבסס בעיקר על טקסטים אלה לא מדויק יהיה ולא נאמן די צורכו, ויש אפוא צורך לבסס את התיאור על מקורות וטקסטים נאמנים מבחינה לשונית. על הדרכים לזיהוי טקסטים משובחים כאלה דן כבר מורי, פרופ' קוטשר, בהרצאה לפני מליאת מוסד זה בקצרה, ובהרחבה במאמר שנתפרסם לאחר מכן.

1. ביום כ"ו במרחשוון תשכ"א, ר' זכרונות האקדמיה כרך ז"ח, 185-190.

2. "ספר תנוך ילון", עמ' 246-280.

והנה בקביעת טקסטים משובחים בלבד אין די. לא נוכל להשתמש בהם, בטקסטים הטובים שנמצא, כבחיבה אחת בלי בדיקה מוקדמת של מסורתו הפנימית של כל מקור, כשהיא נבדקת ונחקרת תחילה לעצמה ומתוך עצמה בלבד. אין ערכן של צורות הלשון, של הניקוד ושל שאר עניינים דקדוקיים יוצא אלא מתוך מעמדם ומשקלם בתוך הטקסט הנתון עצמו, ואין להיעזר בצורות כאלה בדיון לשוני כללי לפני שנתברר מעמדם זה. כך, למשל, ברור, שערכם של קמץ ופתח, חולם ושוורוק, ב' רפה וב' דגושה אחר הוא לגמרי אם נמצאו במקור ובמסורת שאינם מבחינים ביניהם, מאשר אם באו ממסורת, שהבחנתם בה ברורה וקבועה. אף ההערכה של מעלתם היחסית של המקורות עשויה להיקבע במדויק רק אחרי בדיקה מונוגרפית בכל אחד מהם. בתכנית מחקרי אפוא לבדוק בדרך זו את מסורת לשון חכמים (תורת ההנהגה ותורת הצורות) בכ"י פארמה, אחד מכתבי-היד המשובחים של המשנה, שמתקיימים בו רוב הסימנים שנתן פרופ' קוטשר בטקסטים נאמנים.

זמנו המדויק של כה"י אינו ידוע. דה-רוסי משער, שהוא מן המאה השלוש-עשרה. מקורו, כנראה, מאיטליה. כה"י כתוב בידי סופרים אחדים, ואע"פ כן הוא בעל מסורת אחידה בעיקרה. יש רושם שמשפחת סופרים או בית-ספר של סופרים עסקו בו לסירוגין. אף ניקודו יצא מידי מנקדים אחדים, אך גם אלה מייצגים מבחינה עקרונית מסורת אחת, הן עם הכתוב והן בינם לבין עצמם. הניקוד הוא המזוהה בידי קהילה עם מסורת בן-גפתליה, והקריי עתה בפי ד"ר אלוני ופרופ' מורג הניקוד הארץ-ישראלי-טברניס (דהיינו, סימני דגש או רפה חלים כמעט בכל אות ואות, יש סימני הפקה לאל"ף, ל"ו, ואולי גם ל"ו"ד, אין הבחנה בין קמץ לפתח ולא בין צירי לסגול וכו').

מדרך הטבע אין אפשרות להביא מסקנות מחקר לפני שנסתיים. אף מסקנות ביניים עשויות להשתנות כמעט או בהרבה בשעת סיכום החומר השלם. אסתפק אפוא בהצגת שני עניינים בודדים כדי להמחיש מתוך כ"י פארמה מקצת מדרכי ה-תיקון שעברו על מקורותינו. יהיו אלה פרט אחד מתחום הכינויים וסעיף אחד מתחום הפועל.

א) מפרשי המשנה כבר העמידו מוזן על כך, ש-אָתָּה הארמית משמשת גם תמורת "אָתָּה" העברית (ר' מלאכת שלמה ותוספות יו"ט למשנה דלהלן). אע"פ כן לא פסקו תיקונים בשטח זה. דוגמה מאלפת נמצאת בניטין פרק ט משנה ג. ברישא אנו שונים: "גופו של גט: הרי את מותרת לכל אדם וגו'", ובסיפא: "גופו של גט שחרור: הרי את בת חורין, הרי את לעצמך". אלבק בפירושו מעיר על כך: "ולעבד כותבים: הרי אתה בן חורין". אף תוספות יו"ט רואה הכרח להסביר: "ומשום דבגט אשה קיימין ניהא ליה למנקט שחרור ג"כ בשפחה". גוסט שני של הסיפא הוא: "הרי אתה בן חורין", ואילו כ"י פארמה ואחרים גורסים: "הרי את בן חורין".

השוואת הגרסאות הללו מראה בבירור, כי גרסת כ"י פארמה ושכמותו הגרסה המקורית היא, וכי שתי הנוסחאות האחרות ממנה נשתלשלו. חוסר ההתאמה לכאורה בין "את-נקבה לבין בן-זכר" וכן לפי כל אחת משתי האפשרויות, כך:

3. מס' 138 בקטלוג דה-רוסי, מס' 3173 בקטלוג ספריית פרמה.
4. ר' לעזיל, הערות 1, 2.
5. Masoreten des Westens II, עמ' 60.
6. בית מקרא, חוברת י"ז (תשרי תשכ"ד), עמ' 143; לשונו כ"ט (תשכ"ה), עמ' 209.
7. כך מהדורת אלבק-ילון ודפ' וילנא (ראם); עוד מקורות ר' במלאכת שלמה ותירו"ט.
8. הגרסה המתוקנת בכ"י קויפמן, כ"י לו, המשנה שבר"ף דפ' וילנא, ועוד ר' מלאכת שלמה כג"ל.
9. הגרסה הראשונה בכ"י קויפמן, דפוס נאפולי (ע"פ ש"ג בדפ' וילנא), המשנה בפירושו המשניות לרמב"ם כ"י ששון (ע"פ קאפח), ור' עוד במלאכת שלמה ותירו"ט.

הרי את בן חורין

הרי את בת חורין¹⁰¹.

הרי אתה בן חורין

ב) צורת הנסתר בעבר של גורות ל"א-ל"י באה, כידוע, בלשון חכמים (אף בדפוסים) גם בצורה המסתיימת בתי"ו, דהיינו "עשת", "יצת", "יצאת" במקום "עשתה", "יצאה" המקראיות. כשאנו באים לבדוק את כמותה היחסית של צורה זו בהשוואה אל שאר צורות הנסתר (דהיינו הצורות המקראיות), אנו מוצאים הבדלים עצומים בין ההוצאות הרגילות לבין הטקסטים הטובים. לשם הדגמת הבדל זה, והמסקנה המתבקשת ממנו לגבי תיקון מקורותינו, נציג כאן את סיכום הסטטיסטיקה של צורות אלה בדפוס וילנא של המשנה (ע"פ הקונקורדנציה של קוסובסקי) ובכ"י פארמה.

בנורת ל"א אנו מוצאים שלוש צורות לנסתרת: יצאה (כמקרא), יצתה (על דרך ל"י המקראית), יצאת (= יצת). בנורת ל"י נמצאות שתי צורות: עלתה (כמקרא), עלת. ואלה הם המספרים של שכחות צורות אלה במשנה¹⁰²:

סיומת		נורת ל"י	סיומת			נורת ל"א
ת	תה		ת	תה	אה	
3 = 3%	92	בדפ' וילנא	19 = 27%	21	31	בדפ' וילנא
83 = 84%	17	בכ"י פארמה	51 = 74%	14	4	בכ"י פארמה

בנורת ל"א בדפוסים באה הצורה בסיומת ת ביחס של 1 אל 3 לשאר הצורות, ואילו בכ"י פארמה היחס הפוך ממש: 3 אל 1. בנורת ל"י המצב עוד יותר מובהק: סיומת ת, שהיא הכלל הברור בכ"י פארמה (83%) הופכת לשריד ממש בדפוסים (13%). יספיקו שתי דוגמאות אלה מתוך כתב-ידנו, כדי להדגים פעם נוספת את השינויים שנשתנו מקורותינו הקדומים, עד שלבשו את צורתם דהיום.

יותר לי בסוף דבריי להודות לאותם חברים, שעודדוני להגיש את תכנית עבודתי לוועדת הפרס, לחברי אותה ועדה, שהמליצו את המלצתם, לחברי המנהלה שאשרוה, לכל חברי מוסד נכבד זה – שזכות רבה הייתה לי לשמשו בעבר וליהנות בו מאוירת עבודה ויחסי חברות בלתי שכיחים – וביותר לתורמים הנכבדים, שבזכותם פרס זה ניתן.

ג. הא' טור-סיני: מברך אני את המומחים, שבאו אלינו, הא' נפתלי רחנן, סגן מנהל השירות המטיאורולוגי, והא' יהודה טוקטלי, מנהל מחלקת החיזוי בשירות המטיאורולוגי, ומודה להם על בואם ועל עזרתם בהכנת המילון העומד לאישור היום.

הא' איתן: ראשית העבודה בקביעת המונחים האלה הייתה בוועדת מונחים של חיל האוויר, שפעלה בשנים תש"ט – תשי"א. השתתף בה יחד עמי חבר ועד הלשון העברית נתן שפירס ז"ל, הא' יהודה טוקטלי הכין או את המונחים לדיון. לולא מר יהודה טוקטלי, שמן היום הראשון

101. [העבודה, שבלשון חכמים היה ההמשך צריך להיות "לעצמיך" לנקבה, לא יכלה כמובן – בשלב זה של התיקונים – להשפיע.]

11. סגל, דקדוק לשון המשנה, עמ' 150, 152; אפשטיין, מבוא לנוסח המשנה, עמ' 1252-1253, וקדמיהם.

12. סטטיסטיקה זו אינה כוללת את צורות הנפעל, בגלל עירובי צורותיו עם הבינוני, ולא את הפועל הנפוץ "היה".

לעבודה זו ועד היום עזר לנו, לא היה לנו המילון, אף על פי שחלק בו גם לרבים אחרים. בטבת תשי"א הוציא השרות המטיאורולוגי של משרד התחבורה את המילון כחוברת ארעית, ומזכירות ועד הלשון שלחה חוברת זו לחברי הוועד ולמספר רב של בעלי מקצוע כחוזר למתן הערות והצעות תיקן. לחוזר זה נתקבלו הערות מאת הא' יעקב כהן ז"ל, ויב"ח האדונים ש' אירמאי, ש' ייבין, י' כצנלסון, י' לורך, ד' עמירן, י' פלמוני ומ' רוזנטל.

באייר תשי"ב נשלח חוזר מיוחד על מונחים קשים אחדים, ועליו השיבו האדונים א' ברש, וי' כהן ז"ל, ויב"ח האדונים ש' אירמאי, י' בן-גון, ד"צ בנעט, מ' בר-און, ש"ד גיטיין, ש' ייבין, י' לורך, ד' לייבל, ג' סלושץ, י' פלמוני, י' פרץ, מ' רוזנטל, ג' רחנן ומ' שלי. – בראשית שנת תשי"ג נצרכו שתי ישיבות מורהבות להתייעצות על אותם הערכים, ובהן השתתפו אתנו האדונים י' אשבל, י' כצנלסון וג' שטייניץ.

מאז השתתפה השלמת המילון משני טעמים: האחד, שבשנים האחרונות התפתח מקצוע המטיאורולוגיה במידה רבה הן להלכה והן למעשה, יצאו בו ספרים ומילונים, שחידשו מושגים ומנחים, ונראה רצוי להביא לפחות את עיקרי החידושים האלה במילון העברי; והטעם השני, שפעלו מטעם האקדמיה ללשון העברית ועדות מונחים רבות במקצועות קרובים למקצוע המטיאורולוגיה – הידרולוגיה, גיאוגרפיה, ימאות ועוד, והיה צורך בדיון משותף ובהסכם בין הוועדות לגבי המונחים המשותפים למקצועות אלו.

יש להזכיר עוד את הוועדה למונחי הגיאוגרפיה בירושלים. שעבודתה כוללת גם פרק של מונחי תורת האקלים ושהקדישה לברור מונחים ממונחי המטיאורולוגיה ששייכות בהשתתפות הנב' ח' מרגלית והאדונים ד' אשבל, א"י בראוור, א' דותן, י' טוקטלי, ש' ייבין, ד' לייבל, ד' עמירן, י' קרמן וי"י ריבלין. הואיל וועדה זו אינה מתכנסת עכשיו מסיבת היעדרו של הא' ייבין, ייתכן שגם אחר אישור המילון עוד יתגלו קצת סתירות בין קביעות שתי הוועדות. אם היו עניינים כאלה, יובררו בין שתי הוועדות, וכל הצעת תיקון מוסכמת תובא לאישור מליאת האקדמיה.

במשך השנים הללו נמשכה אפוא מלאכת ההשלמה וההתאמה, עד שהיה בידי הוועדה העורכת, שישבו בה אתי האדונים ג' הנמן וי' טוקטלי, להביא לפני חברי האקדמיה את ההצעה המתוקנת של המילון בהודעת הסיכום מאלול תשכ"ג.

על הודעת הסיכום, שנשלחה באלול תשכ"ג, נתקבלו עוד הערות מחברי האקדמיה ומבעלי מקצוע. הוועדה בהשתתפות חברי האקדמיה, האדונים א"ל פאיאנס וא' שלונסקי, בעלי המקצוע האדונים י' טוקטלי, י' גימן וג' רוזן והמוכרים ע' איתן, וג' הנמן חזרה ועיינה במילון ובהערות בשש ישיבות, ועתה היא מציעה לאישור המליאה את מונחי המילון, שבאו בהודעת הסיכום הנ"ל, בשינויים הרשומים בהודעה הנוספת, שנשלחה לכם.

לדיון לפני אישור המילון כולו עומדים שני ערכים, והראשון שבהם באנגלית mirage, בצרפתית: mirage, בגרמנית: Luftspiegelung, ההסבר: מראה של דבר קיים, המשתקף באוויר כמו בראי.

הוועדה מציעה לבררה: 1. חִזוֹן-שָׁא; 2. חִזוֹן-שָׁא; 3. חִזוֹן-אֵאִיר; 4. תַּעֲתוּעִית – ומבקשת את הכרעת המליאה. – המומחים יוסיפו הסבר מקצועי.

הא' רוזן: מיראז' היא תופעת אופטיק קיים, הנראה בשינוי צורתו. נגרמת מעין טעות בראייה. היסוד הפיסיקלי של התופעה הוא: יש הבדלי טמפרטורה בין שכבות האוויר שמעל לים או ליבשה. מבדילים בין שתי צורות של מיראז' – מיראז' תחתית ומיראז' עלית. המיראז' התחתית – פני הקרקע חמים מאוד, והאוויר הסמוך לקרקע מתחמם מהר ונעשה דליל, ואילו האוויר שמעליו צפוף יותר. משום כך יש הטיה של קרני האור בתוך השכבה הסמוכה לקרקע.

ורואים את הדברים הנמצאים במרחק־מה כאילו הם נמוכים יותר. ע"י כך וע"י תנועת האוויר הסמוך לקרקע רואים במדבר, או על הכביש, כאילו יש שכבה דקה של מים. המיראז' העילי – מעל לגוף קר, הסמוך לקרקע. יש אוויר חם יותר, או מעל למי־ים קרים יש אוויר חם, ועל ידי כך רואים, למשל, אניות הנמצאות מעבר לאופק, כאילו הן מעל לאופק. גם "פאטה מורגאנה" שייכת לסוג זה של תופעות: רואים בית או אנייה בצורה הפוכה. "פאטה מורגאנה" בא משמה של פִּיאָה, שייחסו לה מעשה כשפים באזור מצר מְסִינָה, ומכאן השם האיטלקי לתופעה זו, שהיא אחת מתופעות המיראז'.

הא' טור־סיני: מר רוזן תיאר יפה את התהוות התופעה. אבל המונח אינו יכול להביע אלא את עצם התופעה. מצד הלשון אנו רואים, שהמשותף לשלוש מן ההצעות הוא הנסמך תְּוִי או תְּוִיָּן. אני מציע להעדיף תְּוִי הקצר, כי המונח כולו מורכב משתי מילים. ההצעה תְּעֻתְעֻתִית אינה נראית לי, משום שהיא יכולה להביע גם דבר אחר, כגון Irrlicht בגרמנית. אשר לסומך שבהרכב, לא אומר "חוי אוויר", אלא "חוי שווא".

הא' שירמן: הואיל ואין אנו מתרגמים "פאטה מורגאנה" ואנו מחפשים רק תרגום ל־mirage, אולי נאמר: תְּוֹת־שְׁוֹא או תְּוִיָּן־שְׁוֹא – בלי חידוש מלה.

הא' טור־סיני: תְּוֹת באה בעיקר במובן נבואה – "תְּוֹת קשה".

הגב' גרבל: הגדרת התופעה ששמענו סותרת את ההצעה בתוספת "שווא". בערבית יש בהוראה קרובה: سراب, אבל מכיוון ש"שָׁרַב" משמעותו אחרת היום, וכבר רש"י מפרשו "חום", איני מציעה שָׁרַב כאן, אלא כמרכיב המונח החדש. הרי התופעה קשורה בהבדלי טמפרטורה. אני מציעה: תְּוִיָּן שָׁרַב.

הא' מירסקי: משמעות המלה תְּוִיָּן נוטה לצד ראייה רוחנית. הרי השם הפשוט לדבר הזה הוא מְרָאָה. מְרָאָה־שְׁוֹא יהיה השם, שיבטא את העניין הזה כל צורכו.

הא' ריבלין: תְּעֻתְעֻתִית יכולה להטעות הרבה מאוד, שכן אינה אומרת "ראייה". אולי נצרף תְּוִי עם תְּעֻתְעֻתִית ונאמר: תְּוִי־תַע.

הא' רבין: כאן מדובר על בבואה שרואים. דומה לי, שכמו בגרמנית (Spiegelung), בעקבות הגב' גרבל, אפשר לקרוא לתופעה בְּבוֹאֵת־שָׁרַב.

הא' שלי: תְּעֻתְעֻתִית מתאימה יותר. גם במונחים הלועזיים אין הבעה שלמה של הדבר. העיקר, שמראה זה מתעתע, ודי לנו להביע עיקר זה במלה קצרה וקולעת. לחלופין, אם תדחו זאת, אומר רָאִי במקום תְּוִי – רָאִי־שְׁוֹא, כדרך שהיינו אומרים "ראינוע".

הא' לייבל: תְּוִי הוא חיקוי ל־רָאִי, ואינו ראי. יותר מדיי התחכמות. תְּוִי יותר טוב מ־תְּוִיָּן, כי אינו פאתטי כל־כך. תְּוִי הוא פשוט. ואשר ל־שְׁוֹא – הרי לא ב־שְׁוֹא מדובר.

הא' איתן: להצעה שָׁרַב יש כאן על מה שתסמוך. אבל במטיאורולוגיה היום התקבל שָׁרַב לסוג מיוחד של מזג אוויר חם ויבש, ויש גם לזה יסוד בפרשנות ובשימוש הדורות.

הא' טור־סיני: בְּבוֹאָה נכונה בשימוש על פי הספרות, אבל איננה משמשת בחיים אלא לדבר שהוא תמונה של דבר אחר. ודאי שהביאה הוועדה בחשבון גם מלה זו, והיו לה טעמים, למה לא יכלה לקבלה. אני רואה קושי גם ב־רָאִי, שמשמשים בה במשמעות הכלי, שלא כהוראתה במקורות. "לא רָאִי זה כְּרָאִי זה". לא היה כך, לדעתי, בספרות הקדומה, ולא היה

גם מְרָאָה במשמעות Spiegel – עכ"פ ניסיתי להראות, שהוראה אחרת למלה זו. מְרָאָה בוודאי נכון, אבל זה מושג רחב יותר. נכון, לדעתי: תְּזוּ-שָׂא, וזה אני מעדיף מן ההצעות האחרות.

הא' שלי: "ראינוע" – חידש ועד הלשון. המלה רְאִי שבביטוי "לא ראי זה כראי זה" גם היא משמעה "מראה, דמות", ובהשאלה – אספקט, בחינה.

הא' טור-סיני: בן-יהודה הוא שקבע "ראינוע", וקבע מלים, שאילו שאל אותנו, לא היינו מסכימים עמהן. זוהי אמנם דרך הלשון, שהיא הולכת מטעות לטעות. אבל כשאנו באים כאן לקבוע מונח מדעי, רצוי הקצר ביותר, ושאינו משמש לדבר אחר. אני מציע, שנבחר באחת מהצעות הוועדה, אבל "תְּזוּ-אוּר" אינו נראה לי.

הא' בן-חיים: רואה אני קושי ביסוד השני של ההרכב, במלת שָׂא, הלא כאן יש ממש מאחורי התופעה, אלא שהרואה "שנה ברואה", שנה בראייתו.

הא' טוקטלי: הערה קטנה – ההגדרה הכללית יכולה להביא לידי סיבוך, כי ההבחנה בין "פאטה מורגאנה" ל-"מיראז'" מבלבלת. העניין הוא, כי התופעה משפיעה עלינו בצורה מיוחדת. אני מגסה לראות את הדבר באופן סובייקטיבי. אנחנו המוטעים; בנו נעשה תעתוע. ולכן לא כדאי להתרכז בשאלה, אם זה קורה בשרב, או אם הגרואה אמנם קיים או לא קיים, אם המים נמצאים על הכביש או לא. המשותף לכל תופעות המיראז' – שהוא מתעתע בנו.

הא' טור-סיני: גם את מושג הראייה צריך להביע. תְּעַתְּעַ אינו מיוחד לראייה.

הא' בן-חיים: לפי מה שהבינתי, העיקר הוא להביע את הטעות; טעות בטי"ת או תעות בתי"ו היינו הך הוא. "תעתועית" נראית לי יותר, כי היא כללית יותר. נראה לי כעיקר, איך התופעה משפיעה עלינו: נדמה לנו, שאנו רואים מים, ואינם. אנו הטועים.

הא' גרינברג: מראה יש, אלא שהוא מתעה. אני מציע "מראה מתעה".

[הא' טור-סיני יוצא; הא' בן-חיים יר.]

הא' הגמן: "מראה תעתועים".

הא' בן-חיים: לפנינו ארבע הצעות הוועדה, והצעות נוספות, שעלו היום בדיונו.

הצבעה:	בעד תְּזוּ-שָׂא	- אין
	בעד תְּזוּ-שָׂא	- "
	בעד תְּזוּ-אוּר	- "
	בעד תְּעַתְּעַ	- 5
	נגד	- 8
	בעד מְרָאָה מְתַעָּה	- 8
	נגד	- 4
	בעד מְרָאָה-תְּעַתְּעַ	- 8
	נגד	- 1
	בעד רְאִי-שָׂא	- 3
	נגד	- 7
	בעד מְרָאָה-שָׂרְב	- 3
	נגד	- 8

הא' בן-חיים: שתי הצעות זכו לרוב, כל אחת בשמונה דעות. עתה נצביע שנית על שתי אלה: מְרָאָה מְתַעֵה – מְרָאָה תְּעִתּוּעִים.

הא' טוקטלי: "מראה מתעה" בתי"ו, או בתי"ת?

הא' בנעט: אם ייכתב בתי"ו, יחשבו שזה מראה הגורם לתעיה בדרכים. ו"מראה מטעה" בתי"ת הוא ביטוי, שאיננו נשמע כמונח, אלא כתיאור כללי. ויכולים להיות הרבה מראות מטעים. משהו חשוב, שרואה שד – גם זה מראה מטעה. "מראה-תעוועים" מסוים יותר ומבינים שזה מונח.

הא' בן-חיים: כלום המציע עומד על דעתו, שתיכתב המלה בתי"ו דווקא?

הא' גרינברג: רק בתי"ו.

הצבעה: בעד מְרָאָה מְתַעֵה 1

בעד מְרָאָה תְּעִתּוּעִים 12

נתקבל: מְרָאָה תְּעִתּוּעִים.

הא' בן-חיים: קורא מן ההודעה: באנגלית shower, בצרפתית averse, בגרמנית Schauer. הסבר: גשם המתחיל ויורד כאלומה על שטח מצומצם ופוסק פתאום. מן ההצעות השונות בהרה הוועדה על דעת רוב המעירים את המלה העברית: זָרְף, וקבעה ממנה שם-התואר זָרְפִי – showery. אבל לפי בקשת בעלי המקצוע הוועדה שואלת את חברי האקדמיה, אם הם מסכימים לאשר למשמע הנ"ל את המלה מְטָר, שנתקבלה בשימוש השירות המטיאורולוגי במשמעות המוגדרת והמצומצמת הנ"ל (בתחזית מזג-האוויר, למשל: "היום ירדו מטרות פזורים" – scattered showers), ואף בפי הקהל, ביחוד בפי החקלאים, נשתרש שימוש זה.

הא' איתן: כבר באותה ועדה בחיל האוויר לפני 16 שנה התחבטנו בשאלה, איזו מלה עברית ניידה לעניין shower. והציע נתן שפריס ז"ל שלא לחדש מלה אלא להשתמש לפי שעה במלה מְטָר, ואחר כך הסכימה על שימוש זה גם הוועדה למונחי תורת האקלים בירושלים. אולם מאחר שהיו עוררים על צמצום זה של משמעות המלה מְטָר, שאלנו בחוזרים תחילה את חברי ועד הלשון ואחר כך את חברי האקדמיה, ומן ההצעות שקיבלנו בחרו אנשי הלשון שבועדה: זָרְף. אלא שבעלי המקצוע, הרגילים ב"מטרות", ביקשו, שיובא העניין להכרעת המליאה. ובכן, הבררה היא בין זָרְף ובין אישור השימוש השגור של המלה העתיקה מְטָר כמובן מצומצם זה.

הא' בנעט: כאן שאלה עקרונית פשוטה: כלום אפשר להפוך מלה, שכל עם ישראל מכיר כמלה כללית למונח כמובן צר? כל המתפלל "טל ומטר" יחשוב, שהכוונה כך. אין לסבול, שפתאום תצמצם המלה. איני יודע, מה המעלות המיוחדות של "זָרְף", אבל יש להעדיף כל מלה על מְטָר כאן.

הא' טוקטלי: רבותיי, הרשו נא לי ללמד סגוריה על המלה מְטָר, ולבקש עליה שיינתן לה לשמש כמובן, שאנו משתמשים בה.

אל נא תתעלמו ממציאות ברורה. המציאות מחייבת אותנו להבחין בין rain (גשם) לבין shower. כאן בארץ יש יותר showers מאשר rain, אנו מקבלים הרבה מהגשמים הקצרים, היורדים בקילוחים, ואנו צריכים "מטבע העובר לסוחר" – מונח שבהשתמשנו בו ידעו צרכנינו, למה כוונתנו. אשר לצמצום המושג של מְטָר, הרי שורש זה משמש ב"המְטָרָה" וב"ממְטָרָה";

ושם בוודאי אין המְטָרָה על שטחים גדולים. החקלאים, הטייסים, הספנים – כולם גדלו כבר ואומנו ב"מטר", שהייתה אמנם הוראת שעה, אך שימשה שנים רבות ונשתרשה. אנא עשו ב"מטר" מה שעשיתם במלים עבריות אחרות, אחר שהמציאות כפתה עליהן משמע צר יותר. אותו הדבר קרה במלה תְּחִינָה, שבמונחי התיאטרון ב"לשוננו" כרך י', קבע אותה ועד הלשון ל-revue, אבל לאחר שכהוראת שעה התחלנו לומר "תחנית מוגו האוויר", היא משמשת בהוראה זו כ"תחנית" גם בשטחים אחרים, כגון כלכלה, והאקדמיה עצמה קיבלה נהג זה במונחי הפסיכולוגיה (זיכרונות האקדמיה ו).

הא' שלי: פעמים אני תוהה על עצמנו, שבמקום שדרוש דיוק רב, אנו מסתפקים בטשטוש כלשהו, ובמקומות שהדיוק אינו הכרחי כל כך, אנו עומדים על קוצו של יו"ד. הקהל אינו מבחין בין מטר לגשם, אבל מה רע, אם בלשון המקצוע יבחינו בין גרדסים אלה כלום לא עשינו זאת למלים קר, קרה? "קר" – כפשוטו, ו"קרָה" – frost. שום מקור לא ישתבש, אם בלשון המקצוע יתפרש "מטר" כגשם חזק, קצר ומצומצם בהיקפו. גם התפילה "טל ומטר" לא תיפגם בכך, חלילה. למה נכניס "זָרְף"? אל"נא נכניס חידושים, שאינם כל כך נחוצים לנו. כלום נאמר עתה, שבא"י יש רק "זרפים"? הרי גם המקרא אומר: "מנעתי מכם את הגשם... והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחרת לא אמטיר, חלקה אחת תִּמְטָר וחלקה אשר לא תמטיר עליה תיבש". שמא, כשדיבר על הבצורת בכללה, אמר "מנעתי את הגשם", וכשדיבר על צמצום השטח אמר "תימטר". ולכן אל תחמירו, תנו לחיות.

הא' גרינברג: יש מְטָר, גֶשֶׁם, רְבִיבִים, ויש שְׁעִירִים. ל-showers לדעתי יש להשתמש במתח שְׁעִירִים. זרויף זה גשם שוטף, בהנדרה של המומחים נאמר: "גשם המתחיל ופוסק פתאום והיורד על שטח מצומצם". זהו, לפי דעתי, שְׁעִירִים, אם לא רְבִיבִים.

הא' בנעט: אני מאזין לרדיו הרבה שנים, וממילא שמעתי פעמים רבות מאוד על "מְטָרֹת פזורים", אך מעולם לא עלה בדעתי, שמלת מְטָר משמשת כאן במונח shower. וכל ישראלי פשוט כמזני, שאינו איש-צבא או מומחה מיוחד, מבין "מטר" כמו "גשם". ואין המצב כמו במלה תְּחִינָה, שבמשך שנים שימשה במונח מקצועי אחר, או במלת קְרָה, שאינה שכיחה כל כך במקורות כמו "קור", ואינה בפי העם. אבל אם משנים מובנה של מלה, שהיא ידועה ביותר כמלה כללית, הרי זה פוגע בחוש הלשון.

הא' בן-חיים: אני שואל את הוועדה, אם עלתה לפניה שאלת המלים שְׁעִירִים, רְבִיבִים, שהושמעו כאן.

הא' טוקטלי: דנו במלים אלה ואחרות והלכנו למקורות, ואין צורך שאפרט אותם כאן. בשעת הדיונים היו, שסברו, למשל, ש"רביבים" דווקא יתאים יותר. דבר נוסף: אנו זקוקים גם לשם-תואר showery. איזה תואר נגזר מן ה"שעירים"? כן גם איננו רוצים להתקרב ל"סער", כי עלינו לומר, למשל, "שעירים מלווים סער"?

הא' איתן: בוועדה, כדי לא להוציא מְטָר ממשמעותה המקורית, ובכל זאת לא לסתור את המציאות, הייתה הצעה: מְטָרָה או מְטָרָה, ר' מְטָרֹת, ויאמר: "מְטָרֹת פזורות".

הא' בן-חיים: שומע אני בדרך כלל את מלת גֶשֶׁם, גְּשָׁמִים בפי הבריות, ואילו מלת מְטָר בהודעות למוגו האוויר ברדיו, כגון "מטרות עז, מטרות פזורים". על ידי כך יש לה למלה מְטָר מהלכים בלשון ימינו גם בדיבור, ואפילו אם משמעותה מצומצמת לסוג מיוחד של "גשמים" (המלה הכוללת); ומכיוון שהסוג העיקרי של הגשמים – כפי שאני שומע מפי המומחים –

והמיוחד לארצנו הוא מה שהם קוראים מְטָר, הרי יש לה למלת מְטָר מקום נרחב לשמש בדיבורנו. אם נבוא עתה לאסור שימוש זה, ובמקומו נחליט זָרַף, נגרש את המלה העתיקה והיפה מן הלשון המדוברת, פשוט לא נשייר לה מקום אלא בספרי הסופרים. לפיכך אני ממליץ על המנהג, שרווח בפי המטיאורולוגים והחקלאים לכנות את סוג הנשם הזה מְטָר, ואפילו על משמעות מצומצמת שבפי בעלי המקצועות. אל נשכח, ש"זרף" היא חידוש גרידא; במקורותינו יש זְרִיף, ואשר חידוש זה, למחר כל הקהל יתנפל על המציאה, ולא יהיה עוד מְטָר, ואולי לא נשם, אלא זָרַף.

הא' לייבל: החזר שנשלח לנו, יש בו misinformation, שכן מלת זָרַף אינה נמצאת בעברית. יש זְרִיף, ואין יודעים מה לעשות בה, יש חושבים שעיקרה יִרְצֵף, לעשות מ"זרזיף" זָרַף, שאינו נחוץ אלא לאנשי מקצוע אחרים – זה יותר מדי. גם אי אפשר לתת הוראה חדשה למְטָר, שרבות ילדים יודעים שהוא נשם; ושם, הידוע ככללי, אין האקדמיה יכולה לקבוע לו מובן ספציפי של קילוח ולקפח את הוראת המלה מְטָר בהכרת מאות אלפים יהודים. אולי אפשר לחדש מן מְטָר איוו צורה שתתאים לצורך המיוחד. אני משאיר לטעמכם, אם אפשר לחדש מְטָר. זה על כל פנים לא ידחה את המְטָר.

הא' איתן: "זרף" הציג הא' שלי לפני 14 שנים בתשובתו על חזר ועד הלשון, ועתה בישיבות הוועדה תמך הא' פאיאנס בהצעה זו על יסוד יִרְבוּ בבי"ת שבאיוב ועל יסוד זְרִיף שבתהילים. זְרִיף עצמו לא רצתה הוועדה לקבל, משום שבגמרא (יומא פז ע"א) בא "זרזיפי דמיא" במשמע טיפות מים.

הא' בן-חיים: האם אי אפשר לקבוע למונח זה צירוף-מלים?

הא' טוקטלי: אנו זקוקים למלה אחת. יש מטר קל, יש מטר כבד, יש מטרת-עו – violent showers.

הא' בן-חיים: פירושו, שאם נחליף מְטָר, נאמר: זרף קל, זרף-עז וכיו"ב. ז"א שאנו מוציאים מְטָר כמלה קיימת וחיה, וכדאי לזכור זאת.

עתה אמנה את ההצעות: זָרַף, מְטָר ("מְטָרות פורים"); ונוסף לזה: מְטָרה, מְטִיר, שְׁעִירִים, מְטִירָה (הצעת מר בנדיד).

הצבעה:	כעד זָרַף	– אין
	נגד	– הרוב
	כעד מְטָר	– 5
	נגד	– 8
	כעד שְׁעִירִים	– 4
	נגד	– 5
	כעד מְטָרה	– 6
	נגד	– 6
	נמנעו	– 2
	כעד מְטִירָה	– 2
	נגד	– 7
	נמנעו	– 2
	כעד מְטִיר	– 2
	נגד	– 8
	נמנעו	– 1.

הא' בן-חיים: עתה יש רק הצעה אחת. מכל ההצעות קיבלה מְטָרָה 6 קולות ו-6 מתנגדים, ו-2 נמנעו.

הצבעה נוספת: בעד מְטָרָה 6 –
נגד 6 –

הא' בן-חיים: לא הגענו להכרעה, וטוב ששמעו המומחים והוועדה חוות דעתנו וימשיכו בדיון.

הא' איתן: הואיל ורוב מנחי המילון אינם שניים במחלוקת, אני מציע, שנאשר היום את המילון כולו, חוץ מדברים אחדים, הטעונים עוד בירור והכרעה. אבל לפני האישור הזה עליי להזכיר עוד דברי הא' ברגרין, שרק היום קיבלתי מכתבו. הוא מערער על כמה דברים. ערעורו הראשון הוא זוג המונחים תְּזוּיָה; תְּזוּי – squally; squal. "רוח תְּזוּיָה במקורות אינה אלא רוח רעה, הנכנסת באדם או בבהמה או בחיה ומבלבלתם, שיגעון. ואין לפענ"ד לקבוע מלה זו לאחת הרוחות המנשבות בעולם".

הא' בנעט: הצעת הוועדה היא: תְּזוּיָה (בלי "רוח").

הא' טוקטלי: תופעות מזג האויר בחלק גדול מתקדמות כמו חיתות. אנו אומרים: חזית קרה, חזית חמה. החזית מתקדמת, הגוש הקר מתקדם וכיוצא בו. דברים אלה מתפתחים מתופעה אחת לתופעה אחרת. כאשר התופעה היא חדה, היא נקראת חזית. יש תופעה בזוג האוויר, והיא בקדמתה של חזית, שמגיעה סופה קצרה מאוד בלתי סדירה, בלתי קצובה במהותה, בלתי "מושמעת", "מטורפת" בהתנהגותה, הרי "תזויות" – לגבי הרוח. הסערה הקצרה הזאת מופיעה בצורה טרופה; – אם השורש "טרף" טוב כשווה לתזוית במוכן המקובל, חשבנו שנוכל לשאול את הדמיון גם הלאה. אנו קוראים גם "תזוית קווית", כשהיא מתקדמת לאורך קו מסוים, זוהי תופעה, שהכול בה טרוף יותר.

הצבעה: בעד תְּזוּיָה 9 –
נגד 3 –
נתקבל: תְּזוּיָה squall
תְּזוּי squally

הא' איתן: על תְּדַרְךָ – to brief אומר הא' ברגרין בערעורו: "מסופקי עד היום, אם יש צורך בפועל מרובע חדש זה".

הא' ברגרין: כלום לטייסים הדרכה מיוחדת? כל מקצוע יביא לנו פעלים חדשים?

הא' טוקטלי: מצד אחד מדריכים טייסים, ומצד אחר יש תְּדַרְךָ, הניתן לטייס לפני המראתו. הִדְרָכָה היא הקניית מקצוע חדש, ואילו תְּדַרְךָ – הוא ההסבר על המצב, והוא ניתן לבעלי מקצוע ממדרגה ראשונה. הטייס נכנס למשרד מטיאורולוגי לפני כל המראה, ושוחחים לפני תיאור מפורט של מזג האוויר באטמוספירה במקומות ובגבהים שונים. לפירוט זה של העניינים, briefing – אנו צריכים למנוח מיוחד.

הא' אמיר: תְּדַרְךָ ניתן בצבא לפני כל פעולה, ולא רק מבחינת מזג האוויר. הפועל מקובל ונפוץ בצבא.

הא' מדין: לא באנו לפסול את תְּדַרְךָ, כפי שלא יבוא איש לפסול את תְּלַמִּיד ואת תְּבַשִּׁיל, אף על פי שהמורה מְלַמֵּד, ולא "מְתַלְמֵד", ואת הדייסה מְבַשִּׁילם ולא מְתַבְשִׁילם. החידוש תְּדַרְךָ

ושה־פּ תְּדַרְוֶה אֵין בַּהֶם כְּלוּם כַּדִּי לְהוֹסִיף עַל מַשְׁמַעוֹתוֹ שֶׁל הַדְּרִיף וְשֶׁפּ הַדְּרִיכָה אִפְּלוּ כַּמְלוֹא הַנִּימָה. מִי שְׂרוּצָה לְהַבְלִיט בְּמִיּוּחַד אֶת אֹפִיּוּיָהּ שֶׁל הַדְּרִכָה זֶה, יֹאמֶר בְּמִסְפּוֹרֶשׁ, בְּמָה הוּא מְדַרְיֵךְ, יֹאמֶר בְּפִירוּשׁ, שֶׁהוּא מְדַרְיֵךְ אֶת הַטִּיּוֹס בְּפִרְטִים הַטְּכְנִיּוֹם שֶׁל טִּיסָתוֹ הַנוֹכַחִית, אֹו שִׂיאֵמֶר, כִּי הוּא נוֹתֵן לוֹ תְּדַרְיֵךְ, אֹו מוֹסֵר בִּידוֹ תְּדַרְיֵךְ. בְּכָל אֵלֶּה אֵין כָּל צוֹרֵךְ שֶׁפּוֹעֵל תְּדַרְיֵךְ. מִי שְׂרוּצָה לְחַסוֹךְ בְּמִלִּים, יוֹכֵל לְמַצּוֹא הוֹדְמַעִיּוֹת וְאִפְּשָׁרוּיּוֹת רַבּוֹת לַכֵּךְ.

הא' בְּרַגְרִינִי: בְּגֵרְמַנִּית אֹומְרִים לְפִי הַחֹזֵר: unterrichten, beraten. הָאֵם לְהֵם אֵין צוֹרֵךְ בְּתְּדַרְיֵךְ? לְמָה לֹא נֹאמֶר: נָתַן תְּדַרְיֵךְ?

הא' בְּנַעֲט: בְּגֵרְמַנִּית הִיוּ אֹומְרִים instruieren בְּמוֹכֵן הַמִּיּוּחַד הַהוּא.

הא' בְּנ־חִיּוּם: אֵין חוֹלֵק עַל תְּדַרְיֵךְ. הַשְּׂאֵלָה, אִם יֵשׁ הַכְּרַח לְחַדֵּשׁ שׁוֹעַל תְּדַרְיֵךְ.

הא' אֵיתָן: אִם יֵשׁ עוֹרְרִים עַל קְבִיעַת הַשׁוֹעַל הַמְּרׁוּבַע הַזֶּה, מוֹטֵב לְמַחּוֹק תְּדַרְיֵךְ מִן הַמִּילוֹן. וְאֵנִי מַצִּיעַ זֹאת מִתּוֹךְ הַכְּרָה, שֶׁהַאֲקַדְמִיָּה אֵינָה חַיִּיבַת לְאִשֵּׁר כָּל מְלָה הַקִּיּוּמָת בְּשִׂימוּשׁ. אֵין סַפֵּק, שֶׁאֵלֶּפֶי חַיִּילִים כָּבֵר ״תּוֹדְרָכוֹ״, וְהַמַּפְקֵד יוֹסִיף ״לְתַדְרֵךְ״ אֶת פְּקוּדֵיו, וְקִצִּין תְּדַרְיֵךְ אֵינּוּ ״קִצִּין תְּדַרְיֵךְ״. הַאֲקַדְמִיָּה זֹכָאִית לֹא לְהַבִּיא ״תְּדַרְיֵךְ״ בְּמִילוֹנָה, אַעֲפִי שֶׁהִיא יוֹדַעַת, שֶׁהַשׁוֹעַל הַזֶּה קִיּוּם בְּשִׂימוּשׁ.

הא' בְּנ־חִיּוּם: הַשׁוֹעַל תְּדַרְיֵךְ יִמְחַק מִן הַמִּילוֹן, וְתַדְרִיךְ יִישָׂר.

הא' אֵיתָן: תְּמוֹש־שְׁנִים, עֲשׂוֹר־שְׁנִים. - זֶה לְשׁוֹן עֲרַעְרוֹ שֶׁל הָא' בְּרַגְרִינִי: הַצִּירֹוּף-חַמוּש־שְׁנִים נְדַמָּה לִי, שֶׁאֵינּוּ יִפָּה, וְאֵין צוֹרֵךְ בּוֹ (וְכַמוֹ כֵּן ״עֲשׂוֹר־שְׁנִים״).

הא' שְׁלִי: עֲשׂוֹר אֹומְרִים גַּם בְּלִי ״שְׁנִים״.

הא' בְּנ־חִיּוּם: הַשְּׂאֵלָה הִיא, אִם יִיאֵמֶר תְּמוֹשׁ אֹו תְּמוֹש־שְׁנִים.

הא' הַנִּמֵּן: יֵשׁ ״חֶמֶשׁ״ לְעַנְיִין זֶה.

הא' בְּנ־חִיּוּם: חֶמֶשׁ אֵינּוּ טַעוֹן אִישׁוֹר הַמִּלִּיאָה.

הַצְּבַעָה: בַּעַד תְּמוֹשׁ - אֵין נֵגֵד - הַכּוֹל.

הא' אֵיתָן: הוּאִיל וְחַמוּש־שְׁנִים נַפְסֵל, אֵין צוֹרֵךְ גַּם בְּעֲשׂוֹר־שְׁנִים, אַפְּשֵׁר לֹוּמֵר: עֲשָׂר שְׁנִים.

בְּהַצְּבַעָה אֹוּשֵׁר הַמִּילוֹן לְמוֹנַחִי הַמְּטִיאֹוּרִלוֹגִיָּה (חוֹץ מִן הַעֲרֻכִים הַנִּלְפָּה אַחַד).

ד. הא' בְּנ־חִיּוּם: בְּהַבִּיאִי אֶת הַצְּעַת הוֹעֵדָה לְדַקּוֹק לְתַקְנַת כְּלָלִי הַפְּתַח לְפָנֵי מְלִיאֵת הַאֲקַדְמִיָּה מְבַקֵּשׁ אֵנִי לְהַקְרִים מְלִים לֹא־רַבּוֹת לְגוֹפּוֹ שֶׁל הַדִּיוֹן, בִּיּוּחַד מְפָנִי שֶׁכָּבֵר עֲבָרוּ חַמֵּשׁ שָׁנִים תְּמִימוֹת, מַשְׁעָה שְׁנַסְתִּים הַדִּיוֹן בְּכָלִלִי הַקִּמְץ, וְשִׂמָּה כַּמָּה מִהַנְּחוּת הוֹעֵדָה וְעִיקְרֵי עֲבוֹדָתָה, שְׁנַסְקְרוּ אֹו בְּהַקְדָּמָה לְדִיוֹן, שׁוֹב אֵינָם חְרוּתִים בְּיוֹכְרוֹן הַחֲבָרִים, אֲבָל הַכְּרַח הוּא לְנוּ שְׁנוֹכְרָם, כְּשֶׁאֵנּוּ עוֹמְדִים לְדוֹן בְּהַצְּעָה שֶׁלְּפָנֵינוּ וְלַהֲכַרִּיעַ בָּהּ.

א) הוֹעֵדָה לְדַקּוֹק תְּפִקִּידָה הַמְּרַכּוּיָה הוּא לְסַקּוֹר אֶת דְּקוּדָקָה שֶׁל הַלְּשׁוֹן הָעִבְרִית הַחַיָּה, הַרְשָׁמִית, זֶה אֹו הַלְּשׁוֹן כְּפִי שֶׁהִיא צְרִיכָה לְהִילְמֵד בְּבִתִּי הַסַּפֵּר וְלְשַׁמֵּשׁ בְּעִתוֹנִים וּבְפִרְסוּמִים

1. הַמִּילוֹן עֵתִיד לְצֵאת בְּסִדְרַת הַמִּילוֹנִים הַמְּקַצְעִיּים.

השוניים, בפרטומו המדינה הרשמיים ובכללם בפרטומו האקדמיה עצמה – לסקור סקירה שיטתית כדי להציע תיקונים ותקנות, במקום שאין כללי הדקדוק המקובלים מספיקים, או שהם שנויים בערבוביה ופעמים אף בטעות. הוועדה, מכוח תפקידה זה ומפני שלנגד עיניה המטרה להעמיד כללי דקדוק המכוונים ללשון החיה, כללים ברורים ופשוטים ככל שמורשתנו הלשונית נותנת, ראתה לעתים לרחק דרכים בלשון ולקרב דרכים בלשון, להעדיף צורה מחברתה. זה תפקיד קשה – לעתים קשה מנושא לבלשנים ולמדקדקים, היודעים לנמק טעמה של כל דרך לשון ולמצוא צד של זכות לכל צורת לשון. זו ברה קשה, כי היא ברת דרך נכונה משאר הדרכים, שאף הן נכונות. אולם לא הייתה לוועדה דרך זולת זאת, כי לא יכלה להתחמק מן ההכרעה לכאן או לכאן, שאם לא כן, סופו של דקדוק העברית החיה, שיהא כל כלל בו מפוצל לבני כללים ולבני בניהם של כללים, והיוצא מן הכלל מרובה על הכלל. אמת, יש בהצעת הוועדה גרות; בסעיף זה נראות לנו הגורות קלות במיוחד, על כל פנים אלה הן גרות, שרוב הציבור יכול לעמוד בהן, והוא חייב לעמוד בהן, ואילו מיעוטו של הציבור, אלה הסופרים והמשוררים אינו חייב בהן – על כל פנים יד הוועדה אינה משנת אותם.

ב) בכל שפע הפרטים, שהיה על הוועדה לדון בהם ולשקול אותם קודם שניסחה את הצעתה, בעיה אחת גדולה משתקפת בהם: כיצד מגשרים וכיצד מפשרים בין כללי הדקדוק של המקרא, כפי שהם מגובשים וגלומים בניקוד המסור, ובין כל אותה החומר הלשוני שלאחר המקרא ובפרט החידוש, שנתחדש בימינו והוא הפורץ גדר דקדוק לשון המקרא, ובתחומים מסוימים הפרוץ מרובה על העומד. ודאי אין אנו חסרים תשובות ופתרונים לחלק גדול מן החומר הלשוני שלאחר המקרא, והללו נתונים לנו במסורתיהן של עדותינו השונות. אבל הוא נוסף שאלה קשה: מסורתה של איוו עדה עדיפה בצורה מן הצורות, שלבשה לשוננו. הויכוחים המרובים בוועדה וההכרח לשקול כל צד מצדי השאלה, שיקול אחר שיקול, מעכבים את עבודתה של הוועדה, אף הם שהו את הכנת ההצעה הזאת, אולי יתר על המידה הרצויה. הוצרכה הוועדה לחמש שנים כדי להכין שני פרקים נוספים בדקדוק השם, והם כללי הפתח, המובאים היום, וכללי החולם, שיוגשו למליאה בישיבה קרובה.

במשך אותה התקופה עסקה הוועדה גם בשאלות דקדוק אחרות, שהשעה הייתה צריכה להם, והכרעותיה בהן ישתלבו בהצעתה לפרקי הדקדוק האחרים, שעוד יבואו, הכרעה הכרעה ומקומה. מקצת הצעותיה כבר נידונו בישיבות המליאה הקודמות מפני צורך דחוף, וכבר הכריעה בהן האקדמיה.

ג) גם הפעם לא היה אפשר לנו להגיש עם הצעת הוועדה את נימוקיה. אילו באנו לשים לפני החברים את הנימוקים שהושמעו בשעת הדיונים, היינו צריכים לחבר חוברת לפחות כגודל חוברת רגילה של "לשונו". אבל גם תמצית הנימוקים לקביעות השונות אי אפשר לנו להביא, שכן – ואגלה סוד – ייתכן מאוד, שאין שני חברים בוועדה השווים בדעותיהם בדבר הנימוקים להכרעות, אבל כולם, כל חברי הוועדה, מסכימים להצעות כשהן לעצמן. וזה עיקר לאקדמיה כמסוד המתקין תקנות בלשון. דעותיהם והשקפותיהם של החברים בענייני לשון ובתהליכי לשון וחברה הן רשות היחיד של כל חבר וחבר, ועל אמונות ודעות אלה, עם שנושאן הוא ענייני לשון ומדע, לעתים אין אמת-מידה אובייקטיבית למדדן, ואין הן מסורות להכרעת הרוב. מה שמובא להכרעה הוא אך המעשה, המנהג שאנו מבקשים לנהוג בחטיבות לשון שלפנינו, ובכך דעותיהם – לא אומר לבותיהם – של כל חברי הוועדה שורים.

ד) בצורת ההגשה הצעה זו שונה מהצעת כללי הקמץ הנדול. ההכרעות, שהיה על המליאה להכריע בפרשת הקמץ, היו כה מרובות וכה קשות, שלא ראינו אלא להביא תחילה את החומר העומד להכרעה לפרטיו, ממוין לפרקים לפי ענייניהם; אך לאחר שחלה הכרעה בכל פרט ופרט, נערכה רשימת הכללים עריכה אחרונה. בהצעה זו ובהצעת כללי החולם,

שתבוא, היה לנו אפשר לנסח מערכת כללים מוגמרים, כשהחדש כבר משולב בקיים, או מוטב שאומר במה שאנו מושבעים ועומדים – כך נראה לי – לקיים מכללי דקדוק המקרא. החדש לא הוצנע בישן, אלא שולב בו, וחזקה על החברים להכירו מיד. מובן מאליו, לאחר הטיפול ההכרעה בהצעה – ותזכה הוועדה שלא ייסתרו מעשיה – תלוש העריכה ליטוש אחרון לפני שתימסר החלטת האקדמיה לשר החינוך והתרבות כחוק.

ושמא מותר לי להוסיף – אגב אורח – כי כללי הקמץ של האקדמיה זכו לקבלת פנים טובה בקרב ציבור המורים וכל המעוניינים בענייני דקדוק הלשון. האקדמיה השקועה בעשייה רחבת-מידה באוצר המלים-מונחים לענפיהם, זו עשייה בפרטים לאין שיעור, הוכיחה, שלא הניחה ידה אף ממכללות בלשון, ויש בכוחה לכוון את הלשון הרשמית בתקנותיה, עם שהן כרגיל מתמהמהות מכפי השיעור הראוי.

אני מציע, שתלך המליאה בדיוגיה בדרך שהלכה בכללי הקמץ: תחילה הצביעה על כל סעיף וסעיף לעצמו, ועם גמר כל פרק חזרה והצביעה עליו בשנייה, זו הייתה ההצבעה המחייבת.

הא' מִדָּן קוּרָא כִּלְל א':

בשמות שתנועתם האחרונה (או היחידה) פתח, מתקיים בדרך כלל הפתח בנטייה, ורגש בא באות שלאחריו, כגון: גַּל, גְּלִי, גִּלְךָ, גִּלְכֶם, גְּלִים, גְּלִי; סַל, סִלּוֹ, סִלְכֶם, סִלְיָכֶם; אָף, אִפִּים, אִפִּיכֶם; עַם, עַמְדָּךְ, עַמְכֶם, עַמִּים; אָנֹכִי, אָנֹכִי; זָמַן, זְמַנִּים, זְמַנְיָהֶם; הָדַס, הָדָסִים; מָעַט, מְעַשִׂים; אָנֹס, אָנֹמִים; כָּרַךְ, כָּרְכִים, כָּרְכִי; אָוֹ, אָוִים; בָּרוּן, בָּרוּחִים; דּוּגָה, דּוּגָה; פָּנָה, פָּנָה; יוֹבֵל, יוֹבֵלִים; שׁוֹשֵׁן, שׁוֹשָׁנִים; אָתְנָה, אָתְנָה; זָלוּל, זָלוּלִים; תִּלְתֵּל, תִּלְתֵּלִים; כָּרְפַס, כָּרְפָסִי; אָרְנוּ, אָרְנוֹים; מִחְבַּת, מִחְבָּתוֹת; צִלְצֹל, צִלְצֹלִים, צִלְצֹלִי (והקמץ מתקיים); כָּלְבָלֵב, כָּלְבָלִים, כָּלְבָלִיָּהוּ; שְׁפָנָה, שְׁפָנָה; שְׁרַפְרָף, שְׁרַפְרָפִים; יִרְקָרְקוֹת, יִרְקָרְמוֹת; אֲדָמָה, אֲדָמָה; קִטְטָן, קִטְטָנִים. תן דעתך, שהפתח מתקיים לפני חֵית, עם שאין בה הכפלה, כגון: צַח, צַחָה, צַחִים; לַח, לַחָה, לַחִים.

הערה: קצת שמות בני הברה אחת באים בריבוי גם בהכפלת האות האחרונה: טַל, טְלָלִים; עם, עַמְמִים; הָר, הָרָרִים.

הא' בְּנֵי-חַיִּים: אני מזכיר, שהגיעו אלינו מחברים אחדים ערעורים בכתב על סעיף זה. יש הצעת הא' מלצר כְּלָבְלִים בקמץ. יש ערעור על אָרְנוּ בפתח, וכן על צַח, צַחָה, לַח, לַחָה.

הא' גְּרִינְבֵּרְג: מהו הנימוק של הכלל?

הא' מִדָּן: כוונת שאלתו של הא' גְּרִינְבֵּרְג, מהו הנימוק הדקדוקי לקבוע ככלל, שהפתח מתקיים.

הא' בְּנֵי-חַיִּים: במקרא כל פתח כזה מתקיים.

הא' גְּרִינְבֵּרְג: אין צורת כְּלָבְלֵב במקרא.

הא' מִדָּן: אבל יש אֲדָמָמוֹת, וזהו אותו הכלל.

הא' שְׁלִי: מניין הביטחון הזה בדבר הניקוד של אָוֹ, בָּרוּךְ?

הא' לִיבֵּל: אני מערער על ניסוח הכלל הראשון. גם רָצַח – תנועתו האחרונה פתח.

הא' בְּנֵי-חַיִּים: הושמטה כאן מלה, וצריך להיות: "בשמות מלרעיים, שתנועתם..."

הא' לייבל: כלל זה אינו מקל, אלא מכביד. מי יאמר אַרְנֵן-אַרְנֵי, אַנְיִים: דגש בלמ"ד הפועל סותר את מבנה הלשון. בכמה מלים בעלות נו"ן, מ"ם, סמ"ך וכד' ש שלמ"ד הפועל מודגשה בנטייה. ללשון ימינו ודאי אין זה נחוץ, והעברית לא תפסיד שום דבר בלעדיו. יובל - יאמר כל יהודי בריבוי יובלים. מה לנו פתח ודגש? ספק, אם במקור זה יובל או יובל. מוטב קמץ בכל הריבויים האלה. הוצע כאן צֶלְצְלִים. למה לא צֶלְצְלִים? כלום "צֶלְצְלִים קְנָסִים" אינו מן צֶלְצְלִים? ולמה דווקא להכביד במלה קשה כל כך? אם יש בדגש במקרא, יש לנהוג כמוהו, אבל בחידושים ודאי אין צורך בצורה זו, שהיא גם קשה גם לא מקובלת.

הא' בן-חיים: היסוד לכל דיוגי הוועדה לדקדוק הוא הדרשה להכריע בשאלות, שצצו ועלו בדיבור העברי, שאלות שאין להן תשובה ברורה בכללי הדקדוק של המקרא או שאין להן תשובה כלל. וכבר נאמר הדבר בדיוגנו על כללי הקמץ: כללי הדקדוק של המקרא הם נר לרגלי הוועדה; במה שהוא שם כלל ברור ותקיף, אין הוועדה מציעה לסטות ממנו ומשתדלת בכל יכולתה לשלב את החדש במערכת הכללים של המקרא. בדברים הפשוטים והברורים אין כל מחלוקת בוועדה, אולם לא מעטים הם הדברים, שלכאורה אפשר לנהוג בהם דרך זו או דרך זו. למשל, הריבוי של פֶּלְבֶּלֶב. יש סבורים, שאפשר לקבעו פֶּלְבֶּלֶבִים בקמץ, הואיל ולא אחת אנו מוצאים חילופי הברה, שיש בה קמץ, בהברה, שיש בה פתח ודגש אחריו, כגון לָבֶן-לָבָיִם כנגד קָטָן-קָטָנִים. ברם הרוב, שהכריע לצד פֶּלְבֶּלֶבִים בפתח ובדגש, טען, שבמשקל קָטָטֶטֶט אין דרך אחרת בדקדוק המקרא, ואין ראוי לעשות יוצא מן הכלל בלשון המתקנת. ואין משגיחים במה שהתינוקות אומרים.

הא' ברגנרין: מר לייבל שואל: מי יאמר יובלים בלמ"ד דגושה? מפי אשכנזים אין אנו שומעים בכלל דגשים חזקים. בנוגע "אַרְנֵן" - למה נכתב בפתח? בכל הספרים הישנים בפתח. רק בהוצאת המקרא של הן הוכט, 1705, בהוצאת הן הוכט-האהן, 1833, ובתנ"ך של לטריס, שהלך אחריהם, מנוקד אַרְנֵן בקמץ. בנוגיס הישן אַרְנֵן בקמץ, אולם בגנויס-בוהל מנוקד אַרְנֵן בפתחים, ובהערה שם: כך בער. מרדכי ברויאר, שהוציא תנ"ך ישראל, שהוא לטריס מתקן, ניקד ג"כ בפתח. בימי ההשכלה הלכו בדרך לטריס וניקדו את השם הזה בקמץ. - בעניין אַנְוֹ-בְּרֵן: בשמות אלו נהגו בניקודים שונים, אלא שמענו מהא' בנעט ובן-חיים, שבערבית השרש הוא וזו, ולכן הוחלט אַנְוֹ בחטף פתח ובפתח כמו אַנְוֹ.

הא' שירמן: אני מעריך את עבודת הוועדה ואת הרצון להגיע לאחידות בכלל. אולם יש כאן מלים, שניקוד הפתח הוא בספק, ואיני יודע, מה הרווחנו. מדוע נכניס למסגרת זו מלים מפוקפקות? אם נניח, שכל המלים בדגש, זה בוודאי מקל. אבל הרי יש כאלה וגם כאלה, ולמה נכביד בדגש במקום שיש ספק? ולמה לנו שמות מפוקפקים בצורתם, כגון זְמַן, שוֹשֵׁן?

הא' בן-חיים: זה לא רק עניין של קמץ או פתח, שאין אנו מבחינים בהגייתם! אלא זהו עניין של הנטייה, שאנו דנים בו. אם יובל בקמץ, יאמרו בנטייה יובליהם. אם בפתח, כהצעת הוועדה - ייאמר יובליהם. כשאנו מנקדים אילים בפתח הריבוי הוא אוֹלִמוֹת, אם נקד בקמץ, ייאמר אוֹלְמִיהֶם. השאלה היא הנטייה, בין שמבטאים את הדגש בין שאין מבטאים אותו, ומוטב לומר, שרק דְבֶשׁ, סֶבֶף יוצאים מן הכלל. אבל כל שם שיש בו פתח בהברה האחרונה (ואינו לפני ע"ן) אינו מבטל את הפתח בנטייה, והוא הכלל ואל נוסיף יוצאים מן הכלל.

הא' גרינברג: רֶפֶת רֶפֶתִים במקרא - ואני בעצמי פעם טעיתי וכתבתי רֶפֶתוֹת. איך עלינו ללמד את הילד? יש יום בנקבה ויום בזכר, ואם נתחיל ב"תיקונים" - אין לדבר סוף. אם נתחיל ב"תיקונים", נפתח פתח להרבה דברים, זאת אומרת: נכניס בלשונו כללים חדשים. צריך רפורמה בדברים יותר עיקריים מאשר בקביעת ניקוד למלים כגון: פֶּלְבֶּלֶבִים, יְרֻקָּרִים.

הא' בן-חיים: האם אתה סובר, שהוועדה חידשה משהו?

הא' גרינברג: אולי צריך להכניס שינויים בכללי הלשון, אך לא להתחיל ב"כלבלבים"... צריך לכנס את החברים לישיבת המליאה, כדי לדון בדברים האלה.

הא' בן-חיים: כאמור, קיבלה הוועדה על עצמה את עול הדקדוק המקובל, ומצד זה אפשר לומר, שהייתה שמרנית. אבל במקום שלא היה מורא הדקדוק עליה, נטתה לעולם לצד הקל, ולא הוסיפה חומרות על חומרות, שהדקדוק העברי הקיים משופע בהן. למשל, נוהגים לומר כְּרִי הים; הוועדה סמכה על נוהג זה וקבעה על פיו את ניקוד היחיד בפתח דווקא כדרך ניקודן של המלים זמן, הָדָס. אילו קבעה כֶּרֶךְ בקמץ, דין הוא שתציע את הריבוי כְּרָכִים בקמץ, והוא נגד המקובל היום. להציע כֶּרֶךְ בקמץ וריבוי בפתח-דגש – פירושו להציע יוצא מן הכלל, ואין ראוי לעשות יוצאים מן הכלל ביריים.

הגב' גרב'ל: יובל בפתח מובן. אבל מה דינה של צורת הנפרד מְרַק, שהברתה השנייה מנוקדת בפתח? אני שואלת את המומחים: שמא אף יובל צריך לבוא בקמץ? ומה בדבר אולר? אנג – יש מבטאים קְקָקִים בביית שנייה רפה ואף בפיא.

הא' בן-חיים: יש מְרַק בקמץ ובפתח, ויש בשני קמצים, והאחרון שגור ונמצא כרגיל במילונים. וגם השם בערבית מתאים לצורה השנייה. אולר בקמץ, וכבר דגנו בקמץ וקבענו שם.

הא' שבטיאל: שאלה, ששאל הא' גרינברג, שאלתיה גם אני בישיבת הוועדה: מה צורך יש בכללים המובאים כאן, והרי רובי דברים כתובים בספרי דקדוק, ניתי ספר וניחוי. ועוד: בהצעה יש כמה וכמה צורות, שאין נוקקין להן בלשון שבעל פה, אף לא בלשון שבכתב. מה טעם שאנו נודקק להן, אם אין הלשון צריכה להן?

וחחר אני אף על דבריהם של הא' שירמן ושל הא' לייבל: כל עצמה של האקדמיה ללשון העברית לא באה אלא להקל ולא להחמיר. מוצעות כאן צורות בדגש, שאין בו צורך, כגון: ריבויים של שמות אָנוּ, בְּרָנוּ, אָרְנוּ, יובל וכדומה – אָנוּים, בְּרָנוּים, יובלִים וכד'. מוריי ורבותיי, חסיד וקנאי אני לדגש החזק, שיהא נוהג כתקנו בלשון שבעל פה, והרי, לצערנו, אין נוהגים להקפיד בו כראוי. ולמה נבוא להוסיף על הראשונים, שיהיו הדוברים מוידין גם בצורות אלו? מוטב אפוא לפענ'ד: אָנוּים, בְּרָנוּים, אָרְנוּים, כמו בְּרָנָשִׁים מן בְּרָנָשׁ (אע"פ ששליבא דאמת אָנוּ ובְּרָנוּ הם כמו וְנוּ בערבית).

הא' בן-חיים: לשם אָנוּ יש צורת נקבה ונטייה, והשאלה העומדת להכרעה היא, מה הצורה – אָנוּתִיהֶם, או אָנוּתִיהֶם, או אָנוּתִיהֶם. אין להתחמק מהכרעה זו.

הא' שבטיאל: כן, אָנוּתִיהֶם; נמעט בהברות. והוא הדין לגבי יובלִי-יובלִים. שמות שבמשקל פִּעְלֵעַל, שקיימים בלשון ושעתידיים להתחדש בלשונו, מוטב, לפענ'ד, לנקדם בקמץ כגון: שְׂרַפְרָךְ, כְּלָבֵלֵב, שְׂפַנְפָּן, ונבחין בינם לבין שמות-תואר, שהם בפתח ודגש חזק לאחריו בנטייה כגון: קַטְנָטָן, וְרִדְרִד, אֲדַמְדָּם וכדו'.

לעניין הַתָּק שמה כדאי להוציאו מכלל אותם שמות הבאים בפתח המשונה לקמץ, כשמצטרפת ה"א הידיעה לפניהם, ונאמר הַתָּקוּ? והרי רגיל בלשון הדבור הַתָּק. מה טעם שנחמיר בדבר, שהקולא יפה לו. וכבר הכשירה האקדמיה פעמים הרבה דברים בלשון, שנהגו בו רבים היתר.

הא' ברגרין: לדברי הא' שירמן בנוגע לשמות המפוקפקים – כדאי להביא את המפוקפקים כולם, והם אינם רבים.

הא' בן-חיים: כל החברים סבורים, שרצוי להקל. השאלה, מה מקל ומי מקל? לי נראה, שאם מקיימים כל פתח, מקיימים את הכלל בלא יוצא מן הכלל. בדיבור יש נטייה לקיים את המלה כמות שהיא בצורה היסודית. ואם יש כאן - במלת אַח - לקיום התנועה היתר מכללי הדקדוק המקובלים, למה ננקוט ניקוד, המחייב שינוי המלה או יציאה מן הכלל? מה יותר קל? הוא הדין פֶּלְבֶּל. הא' שבטיאל מציע להבדיל בין שם-עצם ובין שם-תואר. היכן ההבדל? כל עצמה של המלחמה על פֶּלְבֶּל באה, מפני שהאשכנזים רגשים אך להבדל בין ויזו לבוית ובין פא לפיא, ולא לדגש, ואילו כשאין עיצורים אלה, לא אכפת להם פתח או קמץ. הוועדה חשבה, שהיא נוהגת בקולא בהצעתה.

הא' מדן: כל עיקרה של רשימה זו הוא דווקא בגלל המלים האלה, שאינן מובנות כל כך מאליהן. כדי לקבוע גַנְצִים, סל־סִקִים - אין צורך באקדמיה. עיקר החידוש כאן הכללת כל מיני שמות, שהיו להם פנים לכאן ולכאן, בתוך כלל מסרים.

הישיבה השבעים ושתיים

ביום הרביעי, ג' באדר תשכ"ו, בשעות 2.30-6.30 אחה"צ, בבית האקדמיה הישראלית הלאומית למדעים.

הנוכחים: החברים האדונים אברמסון, אורבך, בן-חיים, בן-נון, בנעט, ברענין, גרינברג, טור-סיני, ענון, קוטשר, רבין, ריבלין, שירמן, שלי.
 החברים היועצים הגב' גרביל, האדונים בורלא, לייבל, מורג, מלצר, קרוא.
 המנהל האמרכלי הא' בן-מנחם.
 חברי המזכירות: הגב' בהט וקלאר והאדונים איתן, אמיר, אסטרחקן, מדן.
 הצטדקו על היעדרם: האדונים בלאו, מלמד, סדן, פרסמן, פרץ, שבטיאל.
 האדונים אירמאי וייבין בחורל.

סדר היום: א. הודעה על עיזובן

ב. הצעה למונחי המטיאורולוגיה

ג. כללי נטיית השם: ב. הפתח, המשך הדין.

א. הא' טור-סיני: האקדמיה ירשה ירושה ממר אהרן טאבאק ז"ל, שנפטר בשיקאגו והניח עיזובן לוועד הלשון וליושרתו, האקדמיה ללשון העברית. עיזובן חשוב זה כולל כ-27,000 דולר ושני מגרשים בארץ.

ב. הא' טור-סיני: בישיבה הקודמת דגנו במונחי המטיאורולוגיה, ולא נתקבלה החלטה בעניין shower. נראה לי, שאי אפשר להתרחק מן השורש מטר, ואני מרשה לעצמי להציע לדיון את המונח מְמֶטֶר. אני מתפלל, שלא מצאתי פייטנים ומשוררים משתמשים במלה הכשרה מְמֶטֶר, ר' מְמֶטְרִים.

ג. הא' בן-נון: נראית לי מחרה מאוד הגורה הזאת של השמות המכופלים בדגש מטעמים סונטיים בלבד: פֶּלְבֶּלִים, שְפִנְפִים וכו'. גם מר שבטיאל העיר על כך, והציע להבחין בין השמות ובין התארים ולא להקפיד על הפתח בשם-העצם, אלא בשם-התואר בלבד. גם לדעתי, מוטב, שנוסיף לכתוב פֶּלְבֶּל, שְפִנְפֶן בקמץ, כפי שנהוג העם, ונהגו בשמות-עצם כבקמוצים (בקמץ רגיל). אשר ל"ארגו" - מקובל לנקדו בקמץ. מן הסתם היו לוועדה נימוקים לניקוד בפתח, אך ניקוד זה עלול להיות מכשול לפני העברים, אשר יחשבו, שיש כאן קמץ